

eller umuligt at pege på de specielle forudsætninger, der motiverede udstedelsen af den slags privilegier. Det er dog lykkedes for forf. i dette tilfælde. I løbet af året 1146 etableredes det første cistercienserkloster i Bergen stift. Privilegiet for det allerede eksisterende benediktinerkloster i Munkeliv er ca. et halvt år ældre. Det kan ses som en sikring af dette kloster imod den nye klosterretning, der var ved at vinde indpas og i det mindste andetsteds truede de sorte munkes stiftelser. Dette er forf.s hovedresultat. I forhold hertil er det kun af ringe betydning, at forf. er gået fejl ved den diplomatariske opdeling af teksten (s. 18, 21, 22 og 39-41) og ikke har været opmærksom på, at den overleverede tekst mangler de særlige kendetegn – underskrifter, monogram m. m. – som var karakteristiske for *privilegia majora* (se herom Diplomatarium Danicum I række, bind 4 nr. 38 og den dér anførte litteratur).

NIELS SKYUM-NIELSEN

PHILIPPE DOLLINGER: Die Hanse. Aus dem Französischen übersetzt von H. und M. KRABUSCH. Stuttgart, Alfred Kröner Verlag, 1966. 593 s. 6 kort. 22 DM.

Et standardværk til indføring i hansestædernes historie er et gammelt savn (sml. Aksel E. Christensens oversigt over hanseforskning efter 1. verdenskrig i dette tidsskrifts 10. r. III, 1936, s. 445, og samme forfatters rapport til det nordiske historikermøde i Århus 1957, Det nordiske syn på forbindelsen mellem hansestæderne og Norden, 1957, s. 55). Hverken Dietrich Schäfers eller E. R. Daenells forfatterskaber kunne overflødiggøre et sådant redskab, og Fritz Rörigs forskerskole i dette århundrede satte sig navnlig resultater i detailforskningen, omend under en tydelig – næppe overalt akseptabel – helhedskonception af disse betydningsfulde udviklinger. Savnet har været akcentueret med hvert af de senere års fremskridt inden for specialforskningen, og det er forståeligt, med hvilken interesse *Hansischer Geschichtsverein* har omfattet en oversættelse til tysk af Strasbourgprofessoren Philippe Dollingers oversigt over hansehistorien fra det 12. til det 17. århundrede, der oprindeligt udkom på fransk (*La Hanse*. Paris, Aubier, 1964).

Værkets overkommelige omfang (teksten fylder 486 s. i Taschenbuch-format), dets fyldige kilde- og litteraturoversigt og de instruktive tillæg af kildecksempler og statistik gør det ypperlig egnet som introduktion. Let og enkel sprogbrug vil formentlig også sikre det læsere uden for den snævre videnskabelige kreds. Af de tre hovedafsnit behandler det første kortfattet de politiske og økonomiske udviklinger, der fører frem til hansaens blomstring ca. 1400 (*Von der Kaufmannshanse zur Städtehanse*, s. 17-115); det andet beskæftiger sig med organisation og struktur i forbundets storhedstid og er utvivlsomt værkets betydeligste (*Die Hanse im 14. und 15. Jahrhundert*, s. 116-363); sidste afsnit (*Krisen und Niedergang*, s. 364-486) fortsætter og afslutter den hanseatiske udviklings- eller begivenhedshistorie.

Som politisk dannelse ejer hansaen et enestående særpræg. Den rådede i sin glanstid over økonomiske og militære magtmidler så betydelige som nogen stats – og var dog aldrig hverken stat eller statsforbund i egentlig forstand. Eneste

bindemiddel mellem hansaens medlemmer har formentlig til enhver tid været nydelsen af de fælles handelsprivilegier, et synspunkt der er blevet stadig mere fremherskende i nyere forskning, og som forfatteren drager den fulde konsekvens af. End ikke Kölnerforbundet 1367 kan længere tillægges statsdannende funktion; dets medlemstal var aldrig konstant, det savnede en central ledelse (Lübecks førerstilling var vundet i praksis ved adkomsten til at indkalde hanse dagen, hvilede netop ikke på traktat- eller forfatningsbestemmelse) – desuden bestod der alvorlige interessekonflikter mellem forbundets medlemmer, og de enkelte byers underordning under forskellige fyrster spillede fortsat en betydelig rolle.

I de europæiske økonomiske fællesskabers tidsalder kan det ikke undre, at et værk som det foreliggende lægger hovedvægten på de strukturelle og organisationsmæssige aspekter af hanseforbundets historie. Her er redegjort for hanse dagens og andre forsamlings funktion og kompetence, for beskaffenheden af de fire permanente kontorer (Novgorod, Bergen, London og Brügge) og for de mange byer og grupper af sådanne i deres indbyrdes forskellighed – et tema, der i høj grad havde hanseaternes egen spøgefulde interesse (s. 171). Der er afsnit om skibsfart, rederi og befragtning, en levende skildring af hansekømandens liv under alle omskiftelser, en redegørelse for de vigtigste hanseatiske handelsvarer og en gennemgang af begrebet hanseatisk kultur – med det sympatiske forbehold, at hansaen dels ikke var en åndskulturel sammenslutning, dels selv var led af en større nordtysk kulturkreds. Fremhæves må dog navnlig kapitlet om forbundets økonomiske politik over for konkurrenterne; forfatteren er på ingen måde blind for, hvorledes restriktions- og beskyttelsespolitikken virkede til gunst navnlig for hollænderne, samtidig med at den har været opfattet som en nødvendighed på grund af hanseaternes indbyrdes rivalisering. Det er en ypperlig forberedelse til skildringen af forbundets nedgangsperiode, hvor de latente modsætninger bryder frem i åben strid.

Oversigtsværker må resumere en meget omfattende og broget litteratur og kræver forfatterens sikre balancekunst mellem forskningens yderstandpunkter. I det foreliggende tilfælde er kunststykket gennemført elegant og diskret; uden at belaste teksten unødigt er indflettet mange nyttige råd og vink i en kompliceret kildesituation eller over for det vanskelige ældre hanseatiske talmateriale (eks. s. 275 ff.). Så ønskelig en dyberegående drøftelse af forskningens problematik end havde været, må det vistnok erkendes, at den kun indirekte kan gennemføres i et værk, hvis hovedformål er oversigt og introduktion. Forfatterens diskretion er da heller ikke større, end at forskningens brudlinier anses under overfladen, f. eks. i spørgsmålet om den tyske og den nordiske handels konkurrence i den ældre middelalder.

Hansehistorien råder hermed over et værk, der er i al god forstand elementært – men tillige et værk, som den kyndige med fordel kan vende tilbage til.

KAI HØRBY